

Obecnie Internet pełni istotną rolę w życiu człowieka. Jedną z jego form komunikacji są różnego rodzaju fora czy specjalnie wyznaczone do tego miejsca (np. umożliwiające pisanie komentarzy na Facebooku) – sprzyjające wyrażaniu myśli i werbalizowaniu emocji. Mogą to być sądy wartościujące zarówno pozytywnie, jak i ujemnie. Pomimo tego, że redakcje czy portale korzystają z algorytmów usuwających na przykład komentarze zawierające wulgaryzmy, wciąż jednak w przestrzeni wirtualnej bez trudu można przeczytać wpisy o charakterze: poniżającym, obrażającym, dyskredytującym, nienawistnym, zniesławiającym czy znieważającym. Jedną z przyczyn powstawania takich treści jest wirtualna anonimowość, która sprzyja zachowaniom społecznie nieakceptowanym, choć, jak dowodzą przeprowadzone w niniejszej rozprawie badania, w przypadku wpisów publikowanych na Facebooku można postawić odmienny wniosek – komentarze te pochodzą najczęściej od skonkretyzowanych osób, których personalia są widoczne dla innych internautów.

Dotychczasowe studia nad zachowaniami językowymi nie odnosiły się bezpośrednio do językowo-prawnego obrazu zniesławienia i zniewagi na podstawie treści publikowanych w przestrzeni wirtualnej, dlatego problematykę tę podjęto w niniejszej rozprawie.

W potocznym rozumieniu *zniesławienie* i *zniewaga* są pojęciami podobnymi, ponieważ obydwa wartościują ujemnie jednostkę w ten sposób opisywaną. Jednakże, jeśli pod uwagę weźmie się normy prawne, okazuje się, że przywołane czyny opisują dwa różne zachowania, wynotowane w odrębnych przepisach ustawy karnej. Interdyscyplinarny charakter pracy wymagał kompilacji dwóch dziedzin: językoznawstwa i prawa. Aby zminimalizować wątpliwości natury prawno-lingwistycznej w ramach syntezy – nieuniknionej w tym zakresie – tych dwóch dziedzin nauk, wypowiedziom internetowym przypisano tzw. podwójną perlokucję, rozumianą jako możliwość (a nie konieczność) odczytania przez odbiorcę danej treści za deprecjonującą jego cześć zewnętrzną (zniesławienie) lub godność osobistą (zniewaga).

Realizacja przyjętych celów pracy przeprowadzona została w toku rozważań podjętych w trzech rozdziałach. Rozdział pierwszy to analiza przepisów ustawy karnej ze szczególnym uwzględnieniem orzecznictwa krajowego (w pracy nawiązano do ponad dwustu wyroków sądowych, co dowodzi, że przestępstwa zniesławienia i zniewagi są permanentnym problemem społecznym). W rozdziale drugim, również o charakterze teoretyczno-poznawczym, podjęto rozważania nad językowym obrazem zniesławienia i zniewagi, charakteryzując w szczególności ich: etymologię, synonimy, łączliwość leksykalną oraz frazeologizmy. Rozdział trzeci rozprawy ma charakter empiryczny. W rezultacie przeprowadzonych analiz dotyczących wypowiedzi publikowanych w Internecie, wyodrębniono jedenaście autorskich modeli konceptualnych, najbardziej reprezentatywnych dla każdej kategorii znaczeniowej.

W zakończeniu zawarto podsumowanie przeprowadzonych analiz teoretyczno-empirycznych nad językowo-prawnym obrazem zniesławienia i zniewagi. Okazuje się, że karne rozumienia zarówno zniesławienia, jak i zniewagi są podobne, ale nie identyczne z ich leksykalnym znaczeniem. Przepisy normatywne opisują przestępstwa jako czyny niedokonane, zaś dane leksykalne charakteryzują je jako czynności zakończone.

Prawna definicja zniesławienia jest rozbudowana, ustawodawca opisuje, jakie zachowania wchodzą w zakres tego słowa (są to zarzuty skutkujące możliwością poniżenia w opinii publicznej lub narażające na utratę zaufania niezbędnego dla sprawowanych funkcji lub

wykonywanych zawodów). Cechy te są w pewnym zakresie notowane również w słownikach (w tym ujęciu zniesławienie jest: pozbawieniem/zepsuciem/zniszczeniem dobrej opinii/imienia.). Okazuje się ponadto, że karna interpretacja zniesławienia jest poszerzona o możliwość zweryfikowania przypisywanych komuś pejoratywnych zarzutów, czyli – posługując się terminologią z zakresu doktryny prawa – o tzw. instytucję dowodu prawdy. Zaś leksykolodzy zwykle łączą zniesławienie z rozpowszechnianiem fałszywych treści. Nadto granice pola leksykalno-semantycznego zniesławienia nierzadko bywają zawężane do wypowiedzi o charakterze publicznym, co jest zgodne z karnym rozumieniem analizowanego czynu. Ujęcie normatywne analizowanej kategorii jest szersze niż leksykalne, aczkolwiek dane językowe są bliskie karnej interpretacji, ponieważ wskazują na dwa charakterystyczne komponenty, jakimi są: zepsucie opinii oraz publiczny charakter tego zachowania werbalnego.

Z kolei karna definicja zniewagi jest lakoniczna, ustawodawca nie podaje, jakie zachowania należy rozumieć pod tym pojęciem. Przedstawiciele nauk prawnych interpretują zniewagę najczęściej jako zachowanie wyrażające pogardę oraz obelżywość (a nie obrazę) w oparciu o normy kulturowe obowiązujące na danym terenie czy w określonym środowisku. Dane leksykalne opisują zniewagę przede wszystkim za pomocą szeregów synonimicznych. Prawna interpretacja analizowanego przestępstwa łączy się z pogardą cudzej czci wewnętrznej, zaś językowa – z obrazą, której rozumienie zostaje zawężone do czynów o charakterze pogardliwym. Ujęcie normatywne analizowanej kategorii jest szersze, ponieważ nie tylko obraza może skutkować naruszeniem godności osobistej. Dane językowe są jednak bliskie karnej interpretacji, ponieważ często stanowią powtórzenie tez prawników, którzy definiują analizowany leksem między innymi jako: pogardę, ubliżenie, wyszydzenie.

Przeprowadzone analizy prowadzą do wniosku, że obydwa leksemy uruchamiają ambiwalentne skojarzenia, ponieważ tworzą struktury o jednorodno-wielowymiarowej obudowie, stanowiącej odpowiednik szerszej – węższej konstrukcji pojęciowej. Za jednolitym charakterem przemawia fakt, że w przypadku zniesławienia każdorazowo analizowane czyny można zinterpretować jako możliwość poniżenia w opinii publicznej lub utraty szacunku, zaufania niezbędnego dla danej działalności gospodarczej, pełnionej funkcji itp., zaś w odniesieniu do zniewagi – jako zachowanie wyrażające pogardę (obrazę) cudzej godności osobistej. Z kolei o wielowymiarowym charakterze decyduje fakt, że obydwie kategorie dekodują różne treści znaczeniowe odpowiadające wydzielonym jedenastu modelom konceptualnym.

Materiał źródłowy dowodzi, że na obrazowanie świata wpływa doświadczenie życiowe. Ujemne przeżycia związane z różnymi aspektami życia społecznego wpływają na wydawanie negatywnych sądów, czy to zniesławiających, czy znieważających.

Słowa kluczowe: zniesławienie, zniewaga, język, wypowiedź, Internet

Zaneta Szlachutkowska

The image of libel and insult on the Internet, as seen from the linguistic and legal perspectives

Author: Żaneta Maria Szlachcikowska
The Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz

The Internet has an important role in human life nowadays. The many forms of communication offered on the Internet, and which facilitate the exchange of thoughts and verbalization of emotions, include forums and dedicated sites, such as those for publishing comments on Facebook. Such thoughts or emotions include both positive and negative evaluative judgments. Dedicated algorithms are used by site editors for content moderating, for instance, by removing statements or comments containing vulgar words or expressions. In spite of that, contents intended to humiliate, offend, discredit, libel or insult a person or persons, or to demonstrate hate to them, can be very easily found in the virtual space. One of the reasons why such content is even created is that its authors are anonymous in the virtual space, which fact supports socially unacceptable behaviors. On the other hand, as shown by the studies described in this dissertation, the comments found on Facebook suggest a different conclusion: more often than not, the comments are created by easily identifiable persons, whose identity can be seen by other Internet users.

The image of libel and insult in contents published in the virtual space has not been the subject of published studies before, which is why the issue is tackled in this dissertation.

The colloquial meanings of the words *libel* and *insult* are similar: they both carry negative judgment of the individual they describe. However, in terms of legal norm, the two acts describe two different behaviors and are referred to in separate provisions of the Criminal Code. This being an interdisciplinary dissertation, it compiles studies in two fields of science: law and linguistics. To minimize any doubts one may have concerning the legal-and-linguistic considerations involved in the synthesis of the two fields of science – which is an inevitable part of these studies – statements from the Internet were assigned what is called ‘double perlocution’: this means that it is an opportunity rather than necessity for the content to be interpreted by its addressee as one that damages either their reputation (libel) or their self-respect (insult).

To achieve the intended aims of this dissertation, considerations of the issue have been described in three chapters. Chapter 1 is an analysis of the provisions of the Criminal Code, specifically, Polish courts’ decisions (by reference to more than two hundred court decisions, indicating that the offences of libel and insult are a permanent social issue). Chapter 2 presents the theoretical and cognitive consideration of the linguistic image of libel and insult, specifically, their etymology, synonyms, collocations and phraseology. Chapter 3 is of empirical nature. Having analyzed the said statements from the Internet, the author has separated eleven individual conceptual models which are most representative of each category of meaning.

The theoretical-and-empirical analyses of the linguistic and legal images of libel and insult are summarized in the Conclusion. It appears that, although the notions of libel and insult are interpreted similarly in the Criminal Code and in linguistic sources, their legal and lexical definitions are not identical. The provisions of the Criminal Code refer to offences as uncompleted activities whereas, in lexical sources, the same offences are referred to as accomplished acts.

Legal sources provide a rather detailed definition of libel, including a list of the specific offences the notion comprises. The charges potentially involved in it may result in the public humiliation of an individual or expose the person to the loss of confidence as an office holder or a professional). To a certain extent, these features can also be found in dictionaries

(according to this approach, to libel means to destroy or injure or cause damage to a person's reputation or good name). In addition, the interpretation of libel in the Criminal Code provides an opportunity to verify the pejorative features which are attributed to a person. In other words, using legal vocabulary, it refers to what is called the 'proof of truth' in legal sources. On the other hand, lexicologists tend to associate libel with the publication of false contents. In addition, more often than not, the boundaries of the lexical and semantic fields of libel are limited to statements made in public; this is in conformity with the interpretation of the act in the Criminal Code. Although the normative approach to the category is broader than the lexical approach, its linguistic interpretation is comparable to that in the Criminal Code: they both indicate two characteristic components: damage to a person's reputation and the public nature of the verbal behavior.

As regards the definition of insult in the Criminal Code, it is very brief: the legislator has not listed the specific behaviors which are to be understood as an insult. The notion of insult is usually interpreted by the representatives of legal sciences as a contemptible and abusive (rather than offensive) behavior; this is based on cultural norms prevailing in a given territory or environment. According to lexical data, insult is described, first of all, by means of synonymous series. The legal interpretation of the crime seems to be associated with contempt for a person's self-respect whereas its linguistic interpretation – with causing an offence, which is understood, in a narrow sense, as acts of contempt. The normative approach to the category of interest is broader because offence is not the only instrument which can injure a person's self-respect. However, linguistic data provide similar results as the legal interpretation: they often repeat the hypotheses proposed by lawyers, who tend to define the lexeme as contempt, assault, or derision, among other things.

The analyses made so far indicate that the two lexemes trigger ambivalent associations because they create a uniform but multi-dimensional circumstructure - an equivalent the meaning of which is broader or narrower. The uniformity of its nature is supported by the fact that the acts involved in the case of libel can be interpreted as an opportunity to humiliate a person in the eyes of the public or to cause loss of respect or confidence which the person needs in their office or profession etc., - whereas insult can be interpreted as a behavior showing contempt for or affront to the person's self-respect. The multi-dimensional nature of it manifests itself in the fact that different meanings, corresponding to eleven separate conceptual models, are decoded in each of the two categories.

The source material indicates that the image of the world we have is affected by our experience. If a person has had unpleasant experience associated with various aspects of social life, then the person's judgments are adversely affected. This results in negative approaches, including libelous or insulting judgments.

Key words: libel, insult, language, statement, Internet

Zaneta Wziachukowska